

Вільчинська Тетяна Пилипівна
Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка

РЕАЛІЗАЦІЯ ТЕОНІМІЧНОГО ФРЕЙМУ В ПОЕТИЧНИХ ТЕКСТАХ СТЕПАНА ГАЛЯБАРДИ

У дослідженні проаналізовано теонімічний фрейм у творчості відомого українського поета-пісняра С. Галябарди. Встановлено, що він включає три кола – назви християнського Бога, язичницьких божеств та чужих богів.

Ключові слова: *когнітивна ономастика, теонім, теонімічний фрейм, С. Галябарда.*

The paper analyzes the theonymic frame in the works of the famous Ukrainian poet and songwriter S. Halabarda. The frame is found to include three circles – the names of the Christian God, pagan deities and alien gods.

Keywords: *cognitive onomastics, theonym, theonymic frame, S. Halabarda.*

Слов'янська ономастика за більш ніж півтора століття розвитку як самостійна наука досягла помітних результатів, проте, як зазначає відомий український мовознавець В. Лучик, це зовсім не означає, що в ній не повинні досліджуватися нові напрямки [4, с. 211]. І далі вчений дає високу оцінку ономастичним студіям останніх років таких науковців, як Е. Кравченко, З. Купчинська, М. Карпенко, В. Шульгач, С. Вербич та ін.

Початок ХХІ ст. характеризується посиленням розвитком когнітивної ономастики, що презентує новий напрямок вивчення власних назв, які, за словами О. Карпенко, вивчаються в ментальному лексиконі, де зазнають переробки, стаючи концептами, що «зрештою шикуються у фрейми» [2, с. 7- 8]. Дослідниця виділяє 9 фреймів, серед яких і теонімічний [2, с. 11].

Зауважимо, що про важливість дослідження саме теонімів свідчить й один із 24 пунктів (власні назви і проблематика релігійна), розглянутих в найповнішій 2-томній енциклопедії «Slowianska onomastyka», на що вказував і В. Лучик [4, с. 211].

Запропоноване дослідження якраз і присвячене характеристиці теонімічного фрейму в поетичній творчості популярного українського поета-

пісняра, уродженця Тернопільщини С. Галябарди. І хоча сьогодні важко уявити національний культурний простір без таких текстів автора, як «На Україну повернись», «Несу свій хрест», «Пісні райського саду» та ін., його творчість ще не була фахово проаналізована. Серед основних мотивів у його творах – любов до Бога. Очевидно, цим пояснюється поширене вживання в них теонімів, за Словником ономастичної термінології, – «власних назв Бога, божеств у будь-якій релігії, міфології, пантеоні» [6, с. 170].

Виділення омонімічних фреймів за розрядами денотатів, як зауважує О. Карпенко, актуалізує низку проблем, з-поміж яких, зокрема, їхнє структурування. Теонімічний фрейм, на її думку, «включає чотири кола: перше об'єднує назви божеств, що становлять віру людини, друге – теоніми, що входили у вірування відповідного етносу колись, третє – назви богів інших етносів та релігій, четверте – невідомі теоніми» [2, с. 57].

Аналіз досліджуваного матеріалу підтвердив наявність перших трьох кіл. Перше з них об'єднує оніми, що називають християнського Бога, через які об'єктивуються релігійні вірування українців, в тому числі й автора текстів, сьогодні, як-от: *Бог, Господь, Син Божий, Христос, Ісус-Бог, Отець, Всевишній* та ін. (*І обнімає Бог мене за плечі* [1, с. 13]). Одним з аргументів включення подібних теонімів до першого кола є їх поширене вживання в поетичних текстах, що свідчить про їхню присутність не тільки в ментальному лексиконі, а й у серці людини.

Друге теонімічне коло – це найменування язичницьких богів, що демонструють вірування наших предків. У поетиконі С. Галябарди це такі оніми, як *Даждьбог, Перун, Купало* (*Русич голову клав за Даждьбога свого...* [1, с. 100]). Реалізація подібних назв в аналізованих текстах підтверджує думку Ю. Карпенка, що «хоч то і язичництво, та поет його шанує, бо воно своє» [3, с. 61]. У межах другого теонімічного кола О. Карпенко пропонує розглядати назви античних богів, мотивуючи це тим, що свідомість сучасної людини, «хоч якось причетної до культури, заповнена античною міфологією» [2, с. 64]. До

таких теонімів належать *Зевс, Аполон, Венера* («– *Ти Бог мій, ти мій Аполон*», – *я шепотіла безнастанку* [1, с. 128]). Тут автор вживає відповідну номінацію, на противагу узусному вживанню, на позначення коханої людини, що, на думку А. Мойсієнка як дослідника образності онімного слова, забезпечує ефект іронічності [5, с. 212].

Третє теонімічне коло об'єднує оніми, що стосуються чужих вірувань і номінують богів в інших релігіях. У досліджуваних текстах воно презентоване назвами на зразок: *Аллах, Магомет* (*На престолі небес – вічне сонце – Аллах, / І пророк Магомет – його світло* [1, с. 144]). Щодо четвертого поля, яке включає невідомі теоніми, то таких назв у творах поета-пісняка не виявлено.

Проведене дослідження дало змогу глибше пізнати природу теонімів як репрезентантів індивідуально-авторської картини світу С. Галябарди та засвідчило, що мовно-функціональний простір онімного слова практично не обмежений, а отже, відкритий для нових наукових інтерпретацій.

Література

1. Галябарда С. Догорає калина : поезії. Тернопіль : Збруч, 1997. 160 с.
2. Карпенко О. Ю. Когнітивна ономастика : навчальний посібник. Одеса : Фенікс, 2010, 158 с.
3. Карпенко Ю. О. Антична міфологія як поетична зброя. *Записки з ономастики*. Одеса : Астропринт, 2002. Вип. 6. С. 93-108.
4. Лучик В. Слов'янська ономастика: стан і перспективи розвитку. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету. Серія : Мовознавство*. Тернопіль : ТНПУ імені Володимира Гнатюка, 2017. Вип. 1 (27) 2017. С. 210-212.
5. Мойсієнко А. Мова як світ світів. Поетика текстових структур. Умань, 2008. 280 с.
6. Словник української ономастичної термінології / уклад. Д. Г. Бучко, Н. В. Ткачова. Харків : Ранок-НТ, 2012. 256 с.